

KLÍČOVÉ PROBLÉMY STÁVAJÍCÍHO SYSTÉMU ŘÍZENÍ A FINANCOVÁNÍ VÝZKUMU A VÝVOJE V ČR

Martin Potůček

Centrum pro sociální a ekonomické strategie FSV UK
Praha

**Kolokvium k otázkám a problémům řízení, financování
a hodnocení společenských a humanitních věd.**

Praha, 17.6. 2010

CESES FSV UK, CERGE-EI, VŠE Praha

Struktura vystoupení

Vymezení problému

Historie

Současnost

Výhledy

Vymezení problému

Řízení vědy patří k nejnáročnějším a nejsložitějším zadáním pro veřejnou politiku a správu vůbec.

Někteří autoři pochybují o tom, zda vědecké poznávání je vůbec možné řídit. Poukazují na značnou roli intuice a náhody. V praxi se ovšem všechny státy pokoušejí toto pole obhospodařovat, přičemž uplatňují rozličné přístupy, experimentují; žádný z uplatňovaných modelů není ideální.

Pracovní východiska:

- Možnosti veřejné politiky a správy v řízení vědy jsou omezené.
 - V relativně úspěšných modelech řízení vědy hrají značnou roli samosprávné autoregulační mechanismy
 - Direktivní metody řízení jsou riskantnější a méně účinné než je tomu v jiných oblastech – vhodnější je vytvářet příznivé podmínky pro autonomní rozhodování realizátorů výzkumu a vývoje
 - Výrazněji se zde uplatňují skupinové a institucionální zájmy; jejich harmonizace a ukáznění ve vztahu k potřebám společnosti jsou velmi obtížné, poněvadž uživatelé systému (vědci) zároveň disponují exkluzivním přístupem k relevantním informacím.
-

Historia magistra vitae

- ❑ Zánik FMTIR a republikové KVTIR, vznik Rady pro výzkum a vývoj a Grantové agentury po roce 1989
 - ❑ Rozpočtová omezení, „*privatizace jako lék na neduhy všeho a všech...*“, diferencované tlumení resortního a podnikového výzkumu
 - ❑ Dualismus řízení – MŠMT vs. RVV, bypassy v realizaci
 - ❑ Od roku 1998 postupné posilování koncepčnosti a transparentnosti prostředí VaV a váhy VŠ ve výzkumu: národní politiky VaV, nová legislativa
 - ❑ Výsadní postavení a neformální vliv (částečně reformované) AV ČR na rozhodování
 - ❑ Výrazná změna orientace na úrovni RVV v r. 2004: posílení resortního zastupitelského principu v jejím složení a razantní posílení zájmů komerční sféry; plíživá, ale zřetelná inferiorizace společenských a humanitních věd
 - ❑ Žhavá současnost: zrušení posledního samosprávného prvku ve struktuře řízení VaV: voleb do RVVI
-

Současnost

Zahájení reformy řízení a financování VaVal v roce 2008 –
objektivní a subjektivní příčiny a oblasti její nedotaženosti:

- Nejasná podoba budoucí organizační struktury centrálního orgánu (orgánů?) VaVal (a VŠ?)
- Řada výjimek z původního „ideálního modelu racionálního řízení“ (např. některé resorty obhájily na rozdíl od původního návrhu své výjimečné postavení v podobě samostatné rozpočtové kapitoly, jiné nikoli...)
- **Frapantní správní insuficience její úspěšné realizace (kvalita a kvantita správního aparátu) jak na úrovni centra, tak na úrovni jednotlivých tvůrců programů a poskytovatelů prostředků**
- Fiskální tenze daná zmrazením výdajů na VaV na léta 2010-2012 a nerovnoměrným rozdělením úspor tohoto zmrazení (-11 miliard Kč)
- Postupné odcizování konceptorů reformy řízení a financování VaV řadovým výzkumníkům, výzkumným institucím a v posledku i svým vlastním poradním orgánům
- **Absence důvěry mezi hlavními institucionálními aktéry reformy**

Současnost

System řízení a financování výzkumu, vývoje a inovací:

- Činnost orgánů státní správy v této oblasti, která patří z hlediska nároků na kvalifikované řízení k nejnáročnějším vůbec, je trvale negativně poznamenána
 - jejich nedostatečnou kapacitou,
 - dvojkolejností celého systému řízení na centrální úrovni.
 - V důsledku toho jsou některá reformní rozhodnutí přijímána bez dostatečné analytické přípravy, jejich realizace je ohrožována nedostatečnou kapacitou implementace a efektivnost celého systému řízení VaVaI tím trpí. *(Ze shrnutí stanovisek OK SHV 2008-2009)*
-

Výhledy reformy

Každá reforma tak složitého systému, jakým je VaVaI, vyžaduje **dostatečné zdroje** v podobě

- peněz (včetně explicitního vyjádření nákladů spojených s její realizací)
- kvalifikovaných a motivovaných aktérů na poli realizace (politiků, úředníků, vedoucích pracovníků liniových pracovišť, výzkumníků)
- důvěry a vysokého potenciálu kooperace mezi nimi
- Funkčního institucionálního rámce její realizace

Žádný z těchto zdrojů není v současné době v ČR dostačující. Hrozí proto anomie a rozpad celého systému a ohrožení jeho vývojových možností.

Výhledy reformy

Riziko pokračujícího rozkladu systému bude možné snížit, jen budou-li realizovány následující kroky:

1. Novou RVVI zprostředkovaná neformální dohoda o neútočení a budoucí spolupráci klíčových aktérů
 2. Ustavení permanentního odborného poradního sboru pro reformu, který bude hledat nejlepší možná a perspektivně nosná východiska z dané situace (analogie Bezděkovy komise v oblasti důchodů?)
 3. Rychlé ustavení jednoho koordinačního orgánu na ústřední úrovni státní správy s odpovědností za VaVal. *(Termín ustavení byl NPVVI stanoven na rok 2013. To by představovalo neúnosnou ztrátu dynamiky reformního úsilí.)*
 4. Poskytnutí profesionálního aparátu tomuto orgánu.
-

Výhledy reformy

Riziko pokračujícího rozkladu systému bude možné snížit, jen budou-li realizovány následující kroky:

5. Zajištění a udržení stoprocentní politické priority reformě VVI
6. Systematické budování mostů důvěry mezi aktéry v podobě širokých konzultací k jednotlivým krokům postupující reformy
7. Účinný boj s mýty a přesudky:

Příklad A: „Svět nepotřebuje další tlachaly, jako jsou sociologové, filozofové a jim podobní, ale odborníky, kteří rozumí tomu, jak věci fungují.“ (Čerstvý absolvent VUT Brno v rozhovoru o významu společenskovedního vzdělávání)

Příklad B: „Čím méně úředníků, tím lépe pro všechny.“ (Téměř všichni.)

Odkaz končícího premiéra

"Jsem přesvědčen, že pokud příští politická reprezentace nebude věnovat problematice české státní služby pozornost a neprovede některé reformní kroky, nezmění se téměř nic. Potřebujeme nový moderní služební zákon, systém motivace zaměstnanců a odměňování podle výkonu. Bez nich nebude kvalitní státní správa a nové reformy. Nebude je totiž mít kdo odpracovat..."

Premiér Jan Fischer v posledním projevu před končící Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, 18.5. 2010

Prameny

- ❑ Fischer, J.: Vystoupení před poslanci Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 18.5. 2010
 - ❑ Hronek, Fr.: Propojení podpory terciárního vzdělávání, výzkumu, vývoje a inovací. Strategická inovace. Praha, Centrum pro sociální a ekonomické strategie FSV UK 2009.
 - ❑ Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009 až 2015. Usnesení vlády č. 729 z 8.6. 2009.
 - ❑ Shrnutí stanovisek OK SHV za léta 2008 a 2009 k významným otázkám řízení a financování výzkumu, vývoje a inovací ve společenských a humanitních vědách Praha, prosinec 2009 a příl. Nepublikovaný nezveřejněný dokument.
 - ❑ Zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací č. 130/2002 Sb.
-

Děkuji za pozornost!

potucek@fsv.cuni.cz

<http://www.ceses.cuni.cz>

<http://www.martinpotucek.cz>
